

Список літератури

1. Дарендорф Р. Современный социальный конфликт: Очерк политики свободы / Пер. с нем./ Р. Дарендорф. — М. : РОССПЭН, 2002. — 288 с.
2. Докторов Б. З. Пост-гэллаповские опросные технологии: историко-футурологические сюжеты. В кн.: Актуальные проблемы трансформации социального пространства / Под об. ред. С. А. Васильева. / Б. З. Докторов. — СПб. : МЦСЭИ «Леонтьевский центр», 2004. — С. 225 — 250.
3. Журавлев А. Л. Понимание «коллективного субъекта»: основные подходы в психологии // Индивидуальный и групповой субъекты в изменяющемся обществе / А. Л. Журавлев. — М. : Изд-во ИП РАН, 1999. — С. 68 — 70.
4. Здравомыслов А. Г. Социология конфликта: Россия на путях преодоления кризиса: учеб. пособие. — 2-е изд. / А. Г. Здравомыслов. — М. : Аспект Пресс, 1996. — 318 с.
5. Здравомыслов А. Г. Четыре точки зрения на причины социального конфликта / Конфликтология: хрестоматия / А. Г. Здравомыслов. — М. : МПСИ, Изд. «МОДЭК», 2002. — 384 с.
6. Козер Л. Функции социального конфликта /Пер. с англ. О. Назаровой; Под общ. ред. Л. Г. Ионина / Л. Козер. — М. : Идея-Пресс, Дом интеллект. кн., 2000. — 205 с.
7. Сорокин П. А. Преступление и кара, подвиг и награда. Социологический этюд об основных формах общественного поведения и морали / П. А. Сорокин. — СПб., 1914. — 448 с.; (Переиздание — СПб. : Изд. РХГИ, 1999. — 448 с.).
8. Соснин В. А. Социально-психологическая динамика межэтнических конфликтов / В. А. Соснин // Психол. журнал, 1997. — Т. 18. — № 1.
9. Штомпка П. Социальное изменение как травма / П. Штомпка // Социс. — 2001. — № 1. — С. 6 — 16.
10. Украинский Центр Согласия [Электронный ресурс] / К. : Украинский Центр Согласия, 2003. — Режим доступа: http://commonground.org.ua/ucsg_persons.shtml.

Надійшла до редколегії 16.07.2012 р.

УДК 651.53: 327

О. В. КОНОВЧЕНКО

КЛАСИФІКАЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНТРАКТНО-ДОГОВІРНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ: ДОКУМЕНТОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

Проаналізовано важливі для документознавства критерії класифікації міжнародної контрактно-договірної документації.

Ключові слова: міжнародна контрактно-договірна документація, міжнародний договір, міжнародний цивільно-правовий договір, реквізити договору.

Анализируются важные для документоведения критерии классификации международной контрактно-договорной документации.

Ключевые слова: *международная контрактно-договорная документация, международный договор, международный гражданско-правовой договор, реквизиты договора.*

The main documentary criteria to categorization of international contractual documentation are analyzed.

Key words: *international contractual documentation, international agreement, international civil-legal agreement, requisitions of the agreement.*

Активізація міжнародних відносин на всіх рівнях — від держави до окремого громадянина — потребує від документознавця вміння орієнтуватися серед сукупності договорів, що функціонують у міжнародній сфері. Актуальним завданням є визначення важливих для документознавства критеріїв класифікації таких документів. Зумовлене це тим, що в документознавчій літературі бракує такої класифікації міжнародної контрактно-договірної документації, яка б ґрунтувалася на критеріях, важливих у першу чергу для документознавства, а не юриспруденції, і яка б охоплювала всю сукупність договорів, що функціонують у міжнародній сфері. Аналіз літератури свідчить, що класифікацію міжнародної контрактно-договірної документації активно розробляють у юридичній літературі [1–5; 9]. Документознавці основну увагу переважно зосереджують на розгляді господарських, зокрема зовнішньоекономічних, договорів [7–8]. Питання так званих міжнародних договорів у вітчизняному документознавстві нині перебуває на етапі розроблення [6].

Мета — проаналізувати наявні в документознавчій літературі критерії класифікації договорів, що функціонують у міжнародній сфері, й визначити серед них найважливіші для створення документознавчої класифікації таких документів.

Відомо, що класифікація договорів полегшує правильний вибір виду договору, допомагає прискорити процес складання та спростити процес оброблення таких документів. Крім того, вид договору значною мірою визначає його зміст та структуру, а також впливає на його оформлення. Визначення головних для документознавства критеріїв класифікації всієї сукупності договорів, що функціонують у міжнародній сфері, — завдання складне, оскільки потребує дотримувати межі між поглядами документознавця та юриста. Так, Ю. І. Палеха [6], звертаючись до питання оформлення документації з господарської та зовнішньоекономічної діяльності, класифікує договори за суб'єктивним складом

(договори дво- й багатосторонні), юридичною підставою (договори, укладені як державні контракти; за державним замовленням; на підставі господарських намірів сторін), способом виникнення (формальні, реальні та консесуальні), способом оферти й визначення змісту (договори приєднання, договори, зміст яких сторони визначають під час їх укладання), змістом істотних умов (прості й складні), регулятивними функціями (попередні та основні, генеральні та поточні) та описує їх окремі види (договори поставки, підяду, контракти, трудові угоди). Укладачі посібника «Сучасне діловодство» [7] розглядають договори серед документації з кадрово-договірних питань та спеціалізованої документації, причому договори останньої групи класифікують за сферами їхнього функціонування (з господарської діяльності, права інтелектуальної власності, в науковій, посередницькій, банківській, рекламній, видавничій діяльності, з організації виставково-ярмаркової діяльності й аукціонів, підтвердження операцій купівлі-продажу, найму, оренди, приватизації житла та нежитлових приміщень). Серед спеціалізованої документації дослідники виокремлюють і договори з організації зовнішньоекономічної діяльності, зосереджуючи увагу лише на договорах купівлі-продажу та щодо створення спільного підприємства. Проте це не дає цілісного уявлення про всі види договорів, що функціонують у міжнародній сфері.

На нашу думку, найважливішими для документознавства критеріями класифікації договорів є: а) система міжнародного права та суб'єкт договору; б) об'єкт/предмет регульованої діяльності; в) кількість сторін договору; г) назва договору. Ці критерії безпосередньо впливають на оформлення таких документів.

Вихідним критерієм класифікації міжнародної контрактно-договірної документації пропонуємо розглядати систему міжнародного права та суб'єкта договору. Договори, що функціонують у міжнародній сфері, пов'язані з двома системами міжнародного права — публічним та приватним. Міжнародне публічне право — правова система, що регулює відносини між державами. Його суб'єктами є держави та міжнародні організації. Міжнародне приватне право — система права, яка регулює цивільно-правові, трудові й інші приватноправові відносини, ускладнені іноземним елементом. Його суб'єктами є іноземні щодо один одного юридичні та фізичні особи, а також держави й міжнародні організації. Залежно від системи міжнародного права всю сукупність договорів, які функціонують у міжнародній сфері, умовно поділяємо на дві групи: так звані міжнародні договори та міжнародні цивільно-правові договори.

Міжнародні договори пов'язані з міжнародним публічним правом. Це письмові (іноді — усні) угоди між двома або кількома

державами чи міжнародними організаціями щодо визначення, зміни або припинення їхніх взаємних прав та обов'язків у політичній, економічній чи інших сферах. Вони є основним джерелом міжнародного права. За суб'єктом розрізняють міжнародні договори:

- міждержавні — укладають від імені держав (наприклад, політичні, територіальні, мирні; про участь України в міждержавних союзах або інших міждержавних об'єднаннях, системах колективної безпеки; про військову допомогу тощо);

- міжурядові — укладають від імені урядів (зокрема з економічних, торговельних, науково-технічних та інших питань, які належать до компетенції уряду України);

- міжвідомчі — укладають від імені міністерств і відомств (зокрема з питань транспорту й зв'язку, охорони здоров'я, освіти, науки й культури тощо) [1].

Міжнародні цивільно-правові договори пов'язані з міжнародним приватним правом. Це письмові угоди двох або більше сторін, спрямовані на визначення, зміну або припинення їхніх взаємних цивільних прав та обов'язків. Вони регулюють економічні, торговельні, культурні, соціальні, науково-технічні, освітні й інші відносини між окремими організаціями, організаціями та окремими громадянами, окремими громадянами, що належать до різних держав. Серед них розрізняють договори:

- зовнішньоекономічні/ зовнішньоторговельні/ міжнародні комерційні — регулюють майнові (товарно-грошові) й особисті немайнові (наприклад, авторське право) відносини, що пов'язані з господарською, комерційною діяльністю юридичних осіб та індивідуальних підприємців (зокрема з міжнародним обміном товарами, роботами, послугами, інформацією, результатами інтелектуальної діяльності, наприклад, договір міжнародної купівлі-продажу);

- трудові — регулюють трудові відносини працівників та роботодавців (трудові договори та контракти);

- приватноправові — регулюють майнові та особисті немайнові відносини у сфері шлюбно-сімейних відносин (наприклад, шлюбний контракт, договір іпотеки).

Система міжнародного права визначає суб'єкта договору, тобто особу, яка має право укладати такі договори. Суб'єкт договору впливає на оформлення реквізиту «Підпис». Наприклад, міжнародні міжурядові договори мають право укладати глави урядів або уповноважені ними особи, відповідно, реквізит «Підпис» матиме такий вигляд:

Від імені Уряду України
Міністр внутрішніх справ

(підпис)
А. Васишин

Крім того, міжнародні договори та міжнародні цивільно-правові договори відрізняються за складом реквізитів та розміщенням реквізиту «Місце й дата укладання». Зокрема, міжнародні цивільно-правові договори містять реквізит «Юридичні адреси сторін»; у міжнародних договорах реквізит «Місце й дата укладання» традиційно подають наприкінці тексту договору, він має такий вигляд: «Здійснено в м. Києві 29 червня 1994 року...».

Відрізняються ці типи договорів і стилем мовлення: міжнародні договори складають, використовуючи дипломатичний різновид офіційно-ділового стилю, а міжнародні цивільно-правові є типовим жанром адміністративно-канцелярського різновиду офіційно-ділового стилю. Насамперед це виявляється в мовному оформленні преамбули договору.

Інший важливий критерій класифікації договорів — за предметом/об'єктом регульованої діяльності. Цей критерій впливає на оформлення реквізиту «Заголовок до тексту» (наприклад, Договір про делімітацію кордону між Україною та Республікою Білорусь 1997 р.) та зміст договору, а отже, визначає перелік статей договору.

За об'єктом міжнародні договори розрізняють:

- політичні — регулюють відносини щодо підтримання миру та безпеки, надання взаємодопомоги в межах різних союзів, нейтралітету, щодо територіальних питань, скорочення озброєнь тощо;
- економічні — спрямовані на регулювання відносин у торгово-економічній сфері, зокрема угоди про економічне співробітництво, постачання товарів, надання послуг, кредити та позики тощо;
- зі спеціальних питань — угоди з питань науки і техніки, транспорту та зв'язку, культури й освіти, інформації та спорту, правової допомоги й соціального забезпечення тощо [1].

Серед міжнародних цивільно-правових договорів за предметом регульованої діяльності розрізняють договори щодо:

- оплатної реалізації майна (купівлі-продажу, постачання, міни/бартеру);
- передачі майна в тимчасове зберігання (оренди, лізингу);
- виконання робіт (підряду);
- надання послуг (перевезення, транспортної експедиції, доручення, комісії, консигнації, агентський договір, управління майном, зберігання, страхування, банківського рахунка, кредитний договір, факторингу);
- передавання результатів інтелектуальної власності (комерційної концесії/франшизи, ліцензійний договір, на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних робіт);
- спільної діяльності (засновницький/установчий договір) [3–4].

Третій важливий критерій класифікації договорів, що функціонують у міжнародній сфері, — за кількістю учасників договору. Він визначає кількість примірників договору, впливає на вибір мови документування та оформлення тексту (зокрема порядок розміщення текстів договору, згадування сторін у тексті, розміщення підписів). Особливо важливим є цей критерій для міжнародних договорів, які можуть бути:

– двосторонніми — у них беруть участь два суб'єкти. Згідно з усталеною міжнародною практикою, складають два примірники такого договору; кожен примірник складається (найчастіше) з двох (або більше) текстів мовами сторін договору; оформлюючи текст, використовують правило альтернату (почергового старшинства);

– багатосторонніми — у них беруть участь три й більше суб'єктів. Відповідно складають один примірник тексту договору мовою однієї зі сторін (її обирають за домовленістю); цей примірник зберігають в архіві одного з учасників договору, а сторони отримують належним чином засвідчені копії договору; правило альтернату не використовують, а сторін договору подають в алфавітному порядку.

Міжнародні цивільно-правові договори поділяють на:

– двосторонні — беруть участь дві сторони (практично всі договори: купівлі-продажу, позики й ін.). Такі договори традиційно складають у двох примірниках мовами сторін;

– багатосторонні — беруть участь три сторони (наприклад, договір перевезення). Такі договори складають у трьох примірниках, мовою документування обирають за згодою сторін.

Четвертий важливий критерій класифікації договорів, що функціонують у міжнародній сфері, — їхня назва. Цей критерій визначає оформлення реквізиту «Назва документа». Щодо міжнародних договорів, то в міжнародній практиці немає їх чіткої класифікації за назвою. Найчастіше такі документи називають «договорами», однак часто використовують назви «угода», «протокол», «конвенція», «декларація», «меморандум». Іноді міжнародний договір може бути взагалі безіменним (наприклад, укладений через обмін дипломатичними нотами). Стосовно міжнародних цивільно-правових договорів, то зовнішньоекономічні операції купівлі-продажу та шлюбну угоду позначають терміном «контракт», інші угоди (перевезення, страхування, доручення та ін.) — «договори» й «угоди».

Документознавець має пам'ятати, що юридичних розбіжностей між договорами щодо їхньої назви немає, хоча деякі з назв через тривале використання усталилися за певними видами договорів. Наприклад, у міжнародному публічному праві договір

(англ. Treaty) — правовий акт, яким засвідчують важливі домовленості глобального чи стратегічного характеру; угода (англ. Agreements) — договір, присвячений переважно конкретним питанням (про торгівлю, риболовство, повітряне, залізничне, автомобільне сполучення); конвенція (англ. Convention) — договір, що містить детальні норми, які регулюють відносини в конкретній сфері щодо багатьох питань (про режим використання морських вод, з екологічних питань, у сфері охорони прав людини); декларація (англ. Declaration) — договір, що засвідчує досягнуту на переговорах домовленість з важливих політичних питань; меморандум/меморандум про взаєморозуміння (англ. Memorandum) — міжнародна угода, яку можуть укласти з широкого кола питань, проте вона є менш формальною, оскільки присвячена питанням виконання основного договору, може бути продовженням раніше укладених угод, їхньою конкретизацією, уточненням або розвитком; протокол (англ. Protocol) — документ допоміжного характеру, в якому доповнено, уточнено міжнародний договір [4].

Щодо міжнародних цивільно-правових договорів, то назва «договір» усталася за основними договорами, які є самостійними з юридичної точки зору. «Угодами» найчастіше називають попередні та додаткові договори, які юридично передують або продовжують основні договори та забезпечують їх виконання. Так само використовують різні типи протоколів — документів, які доповнюють, уточнюють основний договір (протокол розбіжностей та протокол узгодження розбіжностей).

Отже, у документознавчій класифікації міжнародної контрактно-договірної документації слід зважати на ознаки договорів як документів, адже вид договору визначає його зміст та структуру, а також значною мірою впливає на оформлення договору. Для такої класифікації найважливішими критеріями є: а) система міжнародного права та суб'єкт договору; б) об'єкт/предмет регульованої діяльності; в) кількість сторін договору; г) назва договору. Саме ці критерії мають стати підґрунтям для формування цілісної документознавчої класифікації договорів, що функціонують у міжнародній сфері, і допомогти детально вивчити особливості їхньої структури та оформлення, що може стати предметом окремого дослідження.

Список літератури

1. Баймуратов М. А. Международное публичное право : учеб. / М. А. Баймуратов. — К. : Истина, 2004. — 552 с.
2. Дашков Л. П. Комерційний договір: від укладення до виконання (Купівля-продаж, застава, позика, страхування, оренда тощо: Юридичне оформлення. Практичні поради. Зразки договорів, претензій,

- позовів) / Л. П. Дашков, А. В. Бризгалін. — К. : А.Л.Д., 1996. — 172 с.
3. Кислицина О. В. Классификация гражданско-правовых договоров [Электронный ресурс] / О. В. Кислицина. — Режим доступа : <http://www.real-voice.info/modules/myarticles/article.php?storyid=42>. — Загл. с экрана.
 4. Лукашук И. И. Форма международных договоров : учеб.-практ. пособие / И. И. Лукашук. — М. : Спарк, 2001. — 111 с.
 5. Луць В. В. Контракти у підприємницькій діяльності : навч. посіб. / В. В. Луць. — К. : Юрінком Інтер, 1999. — 560 с.
 6. Палеха Ю. І. Документування в дипломатичній діяльності / Ю. І. Палеха, В. В. Пристойко. — К. : Ліра-К, 2011. — 284 с.
 7. Палеха Ю. І. Управлінське документування : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1 : Ведення загальної документації (зі зразками сучасних ділових паперів) / Ю. І. Палеха. — 3-тє вид., доп. — К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2003. — 383 с.
 8. Сучасне діловодство: зразки документів, діловий етикет, інформація для ділової людини / уклад. Н. Г. Горголюк, І. А. Казімірова ; за ред. В. М. Бріцина. — К. : Довіра, 2007. — 687 с.
 9. Фабриков Э. М. Международный договор (его подготовка и оформление) / Э. М. Фабриков. — М. : МГУ имени М. В. Ломоносова, 1957. — 60 с.

Надійшла до редколегії 19.07.2012 р.

УДК [34:008] : [070.42:21.397.13]

І. П. КОВАЛЕНКО

РОЛЬ ТЕЛЕЖУРНАЛІСТИКИ В ЕЛЕКТОРАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Висвітлюється роль тележурналістики в електоральному процесі. Розкриваються форми та методи впливу тележурналістики на виборців.

Ключові слова: *тележурналістика, електоральний процес, виборчі технології.*

Освещается роль тележурналистики в электоральном процессе. Раскрываются формы и методы влияния тележурналистики на избирателей.

Ключевые слова: *тележурналистика, электоральный процесс, избирательные технологии.*

The role of TV journalism in electoral process are coverage in this article. The author discovers forms and methods, which TV journalism is influences at the electoral process.

Key words: *TV journalism, electoral process, electoral technologies.*